

Могуће је да пројектујем своје виђење света на колектив људи са којима делим простор учионице Филума или ове наше земље Србије, али у менталитету нам је, чини ми се, да смо далеко више везани за тло, за то да будемо релативно стационарни и наизглед сигурни, бар у односу на остатак Европе, посебно западне. Вуче та склоност корене из историје и политике, из промене статуса било југословенског било српског пасоша, из изолованости, присилне и самонаметнуте. Са друге стране, ја као (западњачко дефинисани) миленијалац не говорим више у име најновијих младих генерација које су мало више виртуелне, мало глобалније, мало спремније да буду и физички становници света а не само граница једне земље. Можда њима није потребно охрабрење да путују, можда су им фотографски путокази сасвим довољан подстрек, а можда и њима као и овим мени ближим генерацијама неће шкодити мало искрености о томе шта је за једну њима сродну особу значило отићи из познатог и смуцати се негде тамо по Европи.

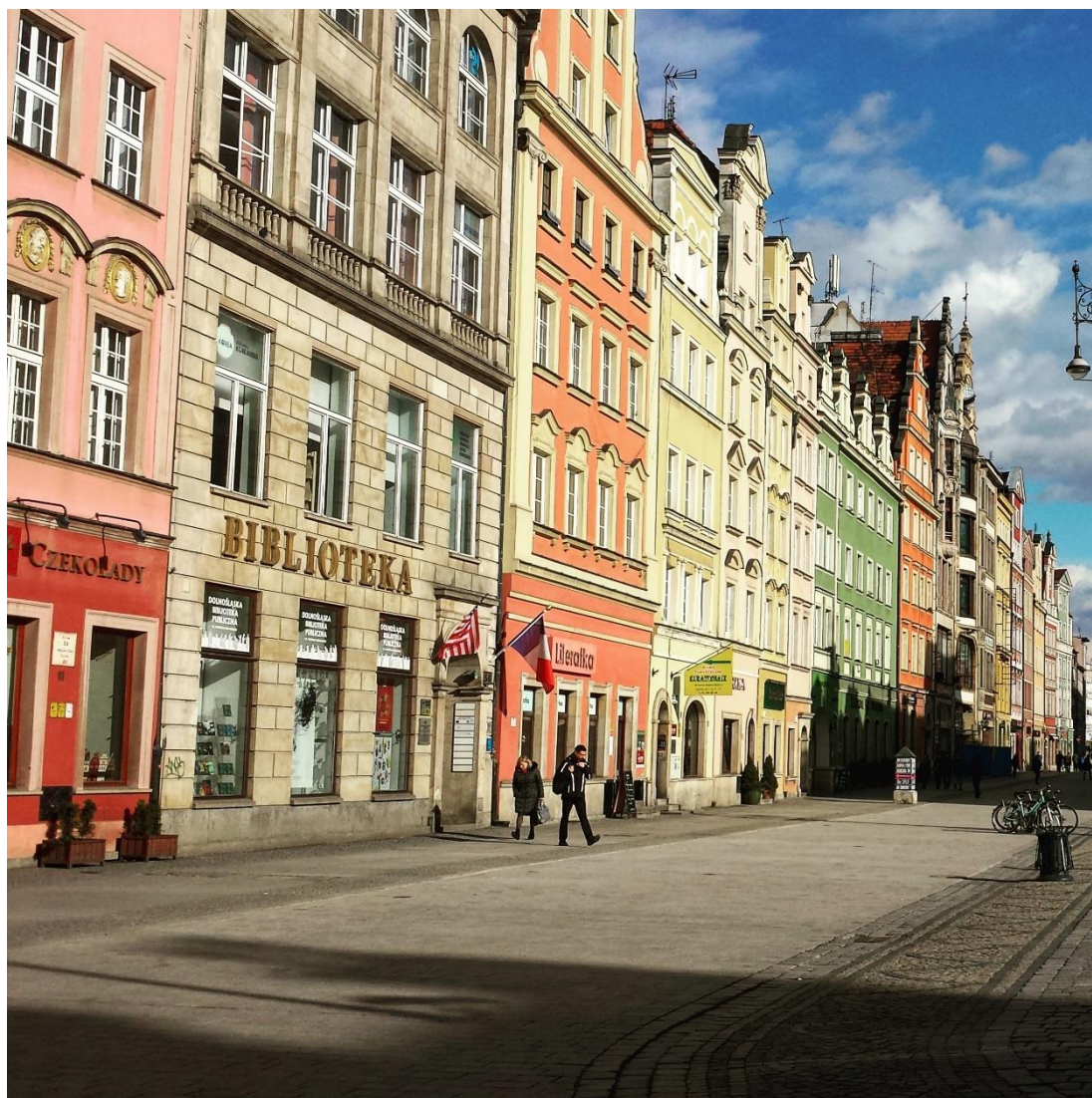
Моје прво Еразмус путовање било је почетком 2017. године на запад Пољске, у Wrocław (који се иначе на пољском изговара Броцуаф, па вам и сва англистичка предубеђења о слову W неће тамо вредети ни један једини злот), европску културну престоницу и град који је због специфичне географске позиције променио низ уређења па му је и име сходно томе преузимало разне варијације на тему (немачка варијанта Breslau се јављала као најчешћи пандан пољској па је јасно које су се државе највише око града и отимале). Али фасцинација културном и историјском баштином града (или разлозима недостатка исте) долази тек касније, док сам са Тањом, мојим саборцем и вроцлавском цимерком, тумарала међу катедралама Ostrów-a Tumski прислушкујући вечерње мисе, избијала и по цичи зими из дома (док вас пољски ветар не продува нисте прошли вроцлавско крштење) како бисмо се одвукле на неизоставне часове пољског, и провлачила се по свакој забаченој улици којих је стари град крцат.

Да се разумемо, Тања и ја смо радни живаљ, асистенти на Филуму, али као не-још-задуго и студенти (докторант му и даље дође нека врста студента, неуротичног и књишки напаћеног, али ипак студента) одлучиле смо да поред Универзитета у Вроцлаву окушамо срећу и са студентским домом Ołówek. И набасале смо на непоновљиви украјинско-белоруски тандем (дупла Јана, само другачија ортографија), наше две чаробне доцимерке. Наслушала се домска заједничка кухиња наших прокрастинаторских дискусија, са темама које су се протезале од мушко-женских односа до геополитике.

То би било то што се среће тиче после три месеца животарења у Оловци. Али руку на срце, биће да је до наших година, јер дом је типично словенско стетиште студентарије и особља које не говори енглески (а и зашто би?), а нас две смо имале докторате на памети, рани починак и, ако може, стабилан интернет и чисту постељину на сваке две недеље (не може). Али не жалим се, заиста, јер циљано сам између Берлина и Вроцлава одабрала да аплицирам за Вроцлав. Словенски народ са немачким призвучима се чинио блиским срцу, и умногоме је управо то и био. Са покојим kinder surprise елементом, чисто да не буде досадно и предвидљиво.

И наравно да смо путовале. Kraków, Warszawa, Gdańsk, Gdynia и Sopot. Ако вам имена звуче пољски, то је зато јесу. Из свог скромног путничког стажа извукла сам мантру да не треба насумично и незасито паковати печате у пасош. Не желим да попујем о презасићености друштвених мрежа туристичким фотографијама (пре свега јер су све фотке из овог прилога са инстаграма), али здушно бих стала у одбрану оних које садрже дозу искрености. Не тврдим да слика може бити лажна, али аура којом је обавијате док је чините вашом је друга ствар. Искреност о којој говорим има везе са тим колико сте себе уложили у то што фотографистете, колико пута сте корачали тим тргом и сударали се с пролазницима при оном оштром скретању улево, шта вас је опседало док сте седели на клупи поред тог забаченог споменика, за какво сећање се везао укус тих pierogi-ја, żurek-a, kurczak-a (то је пилетина, не заносите се) или szarlotka-e. Управо зато нисмо напуштале Пољску. Ја сам бар желела да упијем места кроз које сам цуњала и да створим успомене, а не само да шкљоцам. А успомене нису описи слика за које се траже пригодни цитати. Успомене су све оно што вас ишчаши: јутарња кафа уз благи цез на отвореном балкону Alchemia-e у Кракову после целог дана тумарања по јеврејској четврти, варшавска киша према којој гајите неосноване предрасуде док вам не постане јасно да споменик сирене, заштитнице града, једино испод обода кишобрана видите јасно, и гдињски Балтик, моменат апсолутне нирване, док у капуту лежите уроњени у песак под

сунцем које не зна за пешачко купање ашовима по литератури за докторат, за трептеће одсјаје компјутерског екрана и на унутрашњој страни капака који растерују сан, за укочене пршљенове и анксиозне треморе. Под сунцем које доноси само мир.

Примамљивост Еразмус програма не лежи само у интернационалном карактеру, у измештању у непознате просторе међу људе који ће вас суочити са другачијим визурама посматрања света, већ и у повратној реакцији, у томе шта ћете ви као појединац спознати о себи и са чиме ћете се вратити кући. На крају крајева, да ли ће и појам куће за вас

променити значење. Ја своје биће мало опипљивије препознајем управо због отискивања ван граница Србије. Открила сам да моја носталгија није пролазне природе, да је упориште мог искреираног идентитета свезано са српским језиком и локалним менталитетом. Могла бих без њих (јер без много чега се може), али не желим. То можда звучи као клише изјава, али за дугорочне животне пројекте је непроцењива.

Међутим, ово не значи да планирам да пропустим прилике за будућа путовања. Не морате (нити је то суштински изводљиво) припадати само једном табору – бити родољуб или космополита, повучена или авантуриста, логичар или креативац. Понављање истих, добро познатих образаца пружа илузију да сте се усталили у једној или другој крајности. А Еразмус размена вам између осталог може помоћи да расклимате ове очврсле самоперцепције и испробате која подешавања вам више пашу. И гарантујем вам да нећемо доћи до истих закључака, али зар није управо та драж непознатог, а опет интимно вашег, суштина котрљања Сизифовог камена?

Напоменух пре неколико редова да је Универзитет у Вроцлаву био моје прво Еразмус одредиште. Друго ме је одвело пут Лондона, сада без цимерске подршке, али у град у коме сам две године раније преко друге стипендије провела месец дана, и који ме је

начисто оборио с ногу. Као стечиште комплексне културе и колевка богате књижевности које су прожимале моје студије на Филуму, Лондон се из мојих умишљања изместио у тродимензионалну стварност, и ја сам у тим преклапањима виртуелног и тактилног слушала о легендама чувене Tower of London (од гаврана чије присуство чува краљевство од пропасти, до постоља за одрубљене главе жена Хенрија VIII), губила се по импресионистичким галеријама Tate Modern музеја и у прескоцима из прошлог у надреално почела да пијем црни чај с млеком (не мора баш у пет, али не умачите кекс – каже Google претрага да је то *etiquette no-no* – а потврдиће и моја маленкост која се сусрела са у моје име благо посрамљеним погледом кензингтоншког господина за време мог класно-неосвешћеног кексоумакања).

Елем, у ретроспективи, поприлично су идеалистичка била моја очекивања да ће се слично искуство поновити и на Middlesex Универзитету на који ме је Еразмус ове године одвео, будући да ми се прикрадала прогноза далеко више сати проведених у библиотеци него шврљања по Hyde парку, Soho четврти или уз обалу Southbank-a. И из заседе ме је управо библиотека и дочекала. Као што је Софијин избор прешао у идиом, па се трагедија оригиналног контекста потиснула, тако се и идентификација са Алисом у земљи чуда разводнила, а чуда, која су код Керола у својој зачудности блиско онеспокојавајућа, изгубила су у колоквијалном поређењу свој фројдијански ефекат. Ако је Алиса која сам била у Лондону пре две године била непрозирни идиом, овогодишња се дружила са Чеширским мачком и Лудим чеширцијом. Има и то својих психоделичних чари.

Можда не би било лоше истаћи у овом тренутку упозорење да садржај који следи није прикладан за особе са тенденцијом да (превише) идеализују, улепшавају, провлаче кроз филтере... Британска библиотека је, са једне стране, рај за читање и писање. Као у роману

Дејвида Лоца *The British Museum is Falling Down*, ништа у читаоници није у дисхармонији са књигама, које се у заштитном слоју обавијају око академика попут материце која их чува од спољашњег света. Али Лоц говори и о породицама које те академце чекају на степеницама здања које их скрива, о недостајању, о нелитерарним проблемима који опседају и оне унутар библиотеке чим је напусте. Моје је било да прегрним свакодневно напуштање северног Лондона и шкрипу подземне железнице у оба смера и да заједно са стварима у зелени метални ормарић сваког јутра закључам и све што ме чини човеком од крви и меса пре него што закорачим у читаоницу и претворим се у текст. А текст не зна за време и не препознаје простор, али за разлику од детета у Хандкеовој „Песми о детињству“ за кога такав недостатак хронотопа ствара осећај јединства душе са светом, када сте текст, душа се закочи. Није читав процес урањања у амбис литературе тако морбидан. Али подразумева свесно паузирање живота зарад менталног упињања ка макар и микроскопском помаку у непознато.

Постоји скулптура у дворишту цркве Светог Панкраса недалеко од Британске библиотеке поред које бих пролазила сваког дана идући ка Euston станици. Релативно скоро сам сазнала да носи име *Alien*, а у питању је колосална бронзана хуманоидна фигура зароњене главе у земљу, док се остатак тела копрца у ваздуху. Глава се не види, па је претпоставка о томе да се налази под земљом само пројекција наших идеја о томе како изгледа човек. Можда главе нема или можда ванземаљац носи неку другу конструкцију наместо ње. А можда ми који смо главе одврнули и напунили их хаосом диспаратних, још увек неуклопљивих фрагмената, и који их сада поред себе носимо као да нису наше, можда смо ми ванземаљци. Ја бар себи делујем као неко чудно створење које поново мора да учи да хода и да се шали и да са људима разговара.

Сустрет са Казуом Ишигуром, прошлогодишњим нобеловцем за књижевност и човеком чији прозни опус је предмет моје тезе, сведок је томе да сам заборавила да говорим. Имала сам ту срећу да је Man Booker награда славила 50 година постојања у Лондону овог лета и да је Ишигуро био један од говорника. Нисам никада имала потребу за идолима, али кад је он изашао на подијум прожели су ме жмарци као да сам на концерту. Јако надреалан, а опет баналан осећај. После разговора са Ондатјеом, Ишигуро је потписивао своје романи у холу Southbank центра. Док сам чекала у реду, смишљала сам шта да кажем, како да не звучим нападно а да му саопштим да су ми његови романи постали саставни део живота у току последњих неколико година. И требало је да кажем да ми је његова проза помогла да се сетим дела себе за који нисам ни знала да недостаје (има шмека, зар не?). А онда сам дошла на ред, збунила се када је тачно изговорио моје име и рекла му да стварно лепо пише. Браво Тијана. Свака ти част. Заиста. У моју одбрану, нисам проговорила сигурно 24 сата до тог тренутка. А и ванземаљац сам. И биће тако још неко време.

Намера ми је била да представим исечак своје стварности у Лондону не да бих је представила као лоше искуство, већ да бих указала на то да ове размене могу да поприме свакојаке облике. И да је то сасвим у реду. То сам била ја у библиотеци, са Ишигуром, у подземној, у Лондону. Све ми је то требало и све сам то бирала.

А давала сам себи и одушка. Да одгледам нову поставку *Отела* у Шекспировом *Globe*-у под ведрим небом најтоплијег дана у Лондону од 1974. године („каткад сунце с неба одвећ врело сине“ али слаба је то препрека за ентузијасте у првим редовима). Да посетим Кембриџ и кампусе који пре личе на замкове из бајки него на зграде са учионицама и да замишљам шта би било када бих неумомљене филумске студенте довукла ту на часове. Да се испружим на трави Regent's парка и читам роман који нема апсолутно никакве везе са оним о чему морам да пишем. Да понекад само пустим све од себе и ослушкујем Британце или упијам какофонију непознатих језика пролазника затворених очију.

А да, стигла сам и да напуним 30 година.

Моје Еразмус размене биле су специфичне по питању самих студија. Док ће већина студената похађати курсеве и полагаати испите на страним универзитетима, па тако имати и прилику да упореди другачије системе студија, моје размене су биле истраживачког карактера и фокусиране на писање докторске дисертације. Зато ће се у овом аспекту наша искуства умногоме разликовати. Али то је, као што сам већ истакла, предност Еразмус програма. Никоме се не нуди потпуно идентичан пакет, а то шта ћете из њега извући зависи не само од околности, већ и од ваших жеља и потреба.

На крају, волела бих и да распршим предрасуде које можда имате о процесу пријаве за програме размене. Еразмус канцеларија Универзитета у Крагујевцу, уз здраворазумски и врло брижан приступ Иване Балшић, пружиће вам све потребне информације и помоћи ће вам око корака саме процедуре, која само издалека изгледа гломазно. Уговори између нашег и универзитета земаља чланица Еразмус програма су далеко јасније формулисани него раније, па је и признавање положених испита лакше оствариво. Еразмус канцеларија је ту да вама буде на услузи. А ваше је само да одлучите одакле ћете им слати разгледнице.